

Kentsel Gelişim Sürecinde Giresun

(Mekânsal Kullanım, Sorunlar, Çözüm Önerileri)

Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR

Bu çalışma Giresun Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri

Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Proje Numarası: SOS-BAP-A-090323-27.

Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR

**KENTSEL GELİŞİM SÜRECİNDE GİRESUN
(Mekânsal Kullanım, Sorunlar, Çözüm Önerileri)**

ISBN 978-625-8789-30-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Temmuz 2026, Ankara

Yayın-Proje: İlayda Arslan
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ankara Özgür Matbaacılık
1250. Cad. No: 25 Ostim Yenimahalle/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46821

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Toplumsal değişimin en önemli göstergelerinden olan kentleşme, günümüzde daha çok gelişmekte olan ülkelerde cereyan eden önemli olgulardan biridir. Her ne kadar geçmiş yıllara göre yavaşlamış olsa da sunduğu yeni imkânlarla ve oluşturduğu çeşitli sorunlarla kentleşme, bugün de Türkiye'nin gündeminde ilk sıralarındaki yerini korumaktadır. Bunun en önemli göstergesi, başta ekonomik nedenlere bağlı olarak kentlerde yaşayan nüfus ve kent sayısında her geçen gün meydana gelen artışlardır. Ancak Türkiye'de büyük ve küçük kentlerin dağılışı, kentleşme durumu ve hızı gibi kentleşme özellikleri bakımından coğrafi bölgeler arasında önemli sayılabilecek farklılıklar vardır.

Her ne kadar Giresun, kentleşme düzeyinin düşük olduğu bir bölge içerisinde yer alsa da kentin bulunduğu Doğu Karadeniz kıyı kuşağı Türkiye'de son yıllarda kent yerleşmelerinin yoğunlaştığı önemli alanlardan biri haline gelmiştir. Giresun da burada yer alan en eski, en önemli ve nispeten en hızla gelişen kent yerleşmelerinden biri durumundadır. Kent 1950 özellikle de 2000'li yılların başından itibaren sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak kıyı boyunca hızlı bir gelişme süreci içerisine girmiştir. Giresun kentinin geçmişten günümüze bu gelişim süreci göz önünde bulundurularak kitap beş ana bölümden oluşturulmuştur.

Birinci bölümde, kentin konum özellikleri ile birlikte, mekânsal gelişimini doğal çevre özelliklerinin nasıl şekillendirdiği üzerinde durulmuştur. Yani kentin yerleşim alanı ve çevresinde etkin olan doğal çevre faktörlerinin (depremsellik durumu, sel ve taşkınlar, heyelanlar, yeryüzü şekilleri, iklim, su, bitki ve toprak özellikleri) kentin yatay ve dikey gelişimini, şeklini, kentsel yaşamı, kentsel planlamayı, mimariyi, kent fizyonomisini olumlu ya da olumsuz nasıl etkilediğinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, kentin kuruluşu, genel olarak tarih boyunca geçirmiş olduğu gelişim ve değişim süreci ile nüfus ve nüfusa bağlı kentleşme özellikleri incelenmiştir. Burada özellikle kentleşmeyi çok yakından etkileyen nüfusun sosyal ve ekonomik özellikleri ile göç olgusu çok detaylı bir şekilde ele alınmış ve irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde, kentin temel fonksiyonel özellikleri (tarım, sanayi, ulaşım, eğitim, sağlık, turizm ve ticaret gibi), etki sahası ve ülke yerleşim sistemi içerisindeki durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde, kentin yerleşim alanının fonksiyonel açıdan mekânsal kullanım durumu (kent içi arazi kullanılışı) değerlendirilmiştir. Beşinci ve son bölümde, büyümeye bağlı olarak ortaya çıkan sağlıksız ve plansız yapılaşma, kıyının

doğal yapısının bozulması, konut, arsa, ulaşım ve altyapı sorunları, yeşil ve rekreasyon alanlarının eksikliği, sosyal ve kültürel olanakların yetersizliği, hava, su ve gürültü kirliliği, verimli tarım topraklarının işgali gibi bazı güncel temel sorunlar ele alınmış; bu sorunlara bir dizi çözüm önerileri ileri sürülmüş ve sürdürülebilir kentleşme açısından kentin geleceğine ilişkin birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Sonuç kısmında ise kentleşmenin gelecekteki boyutları ve sonuçlarının neler olabileceği konusunda öngörülerde bulunulmuş; sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan gelişmiş ve yaşanılabilir bir Giresun kenti için neler yapılabileceği konusunda öneriler getirilmiştir.

Kitabın bu haliyle hem Türkiye’de kentleşme ile ilgili bilimsel bir açığı gideceği hem de Giresun kenti yöneticilerine kentin sorunları ve bu sorunların çözümü konusunda katkı sağlayacağı umudunu taşımaktayım.

Kitabın eldeki duruma gelmesine katkı yapan Prof. Dr. İbrahim SEZER’e, Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt AKTAŞ’a ve haritaların çizimlerini yapan doktora öğrenimi gören öğrencim Furkan SALTOĞLU’na en içten teşekkürlerimi sunarım. Bunun yanında, saha çalışmaları esnasında yardımlarını esirgemeyen başta Giresun Belediyesi olmak üzere kentteki bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlara da ayrı ayrı teşekkürü bir borç bilirim.

Eserin başta ilgililer olmak üzere tüm bilim mensuplarına ve insanlığa faydalı olması en büyük temennimizdir.

Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR

Giresun-2026

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

Giriş.....	1
------------	---

1. BÖLÜM

GİRESUN KENTİNİN KURULUŞ YERİ ÖZELLİKLERİ

Jeolojik-Jeomorfolojik Özellikler	11
İklim Özellikleri	24
Hidrografik özellikler.....	36
Toprak Özellikleri.....	40
Bitki Örtüsü Özellikleri	41

2. BÖLÜM

GİRESUN KENTİNİN BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

Giresun Kentinin Kuruluş ve Tarihsel Gelişimi	46
Giresun Kent Nüfusunun Gelişimi	59
Nüfus Hareketleri	71
Göçler.....	71
Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri	91
Nüfusun Cins ve Yaş Yapısı	91
Nüfusun Sosyal Yapısı.....	96
Nüfusun Ekonomik Özellikleri	98
Nüfusun Eğitim Durumu	100
Mahalle Nüfus Yoğunlukları ve Dağılışı.....	101

3. BÖLÜM

KENTSEL FONKSİYONLAR

Giriş	109
Giresun'un Kentsel Fonksiyonları	111
Hizmetler Fonksiyonu	111
İdari Fonksiyonu.....	111
Kültürel Fonksiyonlar	118
Sağlık Fonksiyonu.....	136
Ulaşım Fonksiyonu.....	141
Ticaret Fonksiyonu.....	159
Turizm Fonksiyonu	174
Sanayi Fonksiyonu.....	188
Tarım Fonksiyonu	197
Giresun Kentinin Etki Alanı ve Ülke Yerleşim Sistemi İçindeki Yeri.....	204

4. BÖLÜM

ĞİRESUN KENTİNİN FONKSİYONEL (MEKÂNSAL) KULLANIM ALANLARI

Giresun Kentinin Fonksiyonel (Mekânsal) Kullanım Alanlarının Gelişimi	207
Konut Fonksiyon Alanları.....	209
Ticaret Fonksiyon Alanları.....	223
Sanayi Fonksiyon Alanları.....	229
Resmi ve İdari Fonksiyon Alanları.....	231
Ulaşım Fonksiyon Alanları	239
Park-Yeşil Alanlar	241
Diğer Kullanılış Alanları.....	245

5. BÖLÜM

ĞİRESUN KENTİNİN YERLEŞİM PLANI, FİZYONOMİSİ VE BAŞLICA SORUNLARI

Giresun Kentinin Yerleşim (İmar) Planları ve Onu Şekillendiren Faktörler	248
Kentsel Altyapı Durumu	252
Konut Tipleri ve Nitelikleri	258
Kentsel Çevre Sorunları.....	269
Doğal Çevreden Kaynaklı Sorunlar	269
Depremler.....	269
Heyelanlar.....	271
İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	272
Beşerî Çevreden Kaynaklı Sorunlar	279
Hava Kirliliği	279
Su Kirliliği.....	282
Katı Atık Kirliliği	285
Gürültü Kirliliği	287
Toprakların Tarım Dışı Amaçlarla Kullanımı ve Kirliliği	288
Denizin Doldurularak Arazi Kazanılması ve Bunun Meydana Getirdiği Çevresel Etkiler	289
Planlamadan Kaynaklanan Sorunlar	297

Sonuç, Gelecek ve Öneriler	309
---	------------

Kaynakça.....	320
----------------------	------------

GİRİŞ

Toplumları, kültürleri ve çevreyi derinden etkileyen kentler, yerleşik toplumların gelişmesinin ilk aşamalarında ortaya çıkmış ve zamanla uygar toplumların en ayırt edici özelliklerinden biri durumuna gelmiştir. Bugüne kadar kent kavramını tanımlamak, kent yaşamının belirgin özelliklerini ortaya koyabilmek için pek çok girişimde bulunulmuştur. Coğrafyacılar, tarihçiler, iktisatçılar, siyaset bilimcileri, toplum bilimciler kendi disiplinlerinin bakış açılarına ve ülkelere göre değişen türlü tanımlar kullanmışlardır (Göney, 1995: 5; Keleş, 2004: 105; Avcı, 2005: 10).

Kenti tanımlamada veya sınıflandırmada, sadece yerleşmenin barındırdığı nüfus miktarını esas alanlar bulunduğu gibi, sayısal değerleri bırakıp sadece idare merkezliği durumunu ya da belediye ve hükümet kuruluşlarına sahip merkezliği esas alanlar da bulunmaktadır. Bunun yanında, tarımsal faaliyetin olmadığı yerleşmeleri veya çiftçi nüfus oranının %50'nin altında olduğu yerleşmeleri kent kabul edenler de vardır (Toroğlu, 2006: 268).

Çeşitli biçimlerde tanımlanan kent kavramı hakkında evrensel bir tanımlama yapılamamakla birlikte bazı kent tanımları şunlardır;

Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere nazaran nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir (Keleş, 1998: 75).

Belirli büyüklükte, toplu yerleşme şekline sahip, çeşitli kısımları arasında farklılıkların olduğu, dolayısıyla kentsel yaşam şeklinin oluştuğu ve çevresinin merkezi konumunda bir yerleşmedir (Göney, 1995: 14).

Kendi aralarında parklar, yeşil sahalar, yaşam alanları, işyerleri ve buna benzer diğer yerler ile birbirine bitişik evlerden oluşan yerleşme alanları veya diğer yerler, bir sokak, yol, çay, kanal, gezinti yeri, demiryolu veya kale duvarları ile birbirinden ayrılmış olsalar bile burası bir kent olarak tanımlanmaktadır (Emiroğlu, 1975: 127).

Yerleşme yerlerinde yaşayanlar içindeki faal nüfusun geçim kaynakları arasında tarımsal faaliyetler yer tutmuyorsa yahut hiç değilse yarıdan az bir oranda kalıyorsa, geçim daha ziyade endüstri, ticaret, serbest meslek ve hizmetlerden sağlanıyorsa yerleşme alanı kentsel bir yerleşme veya kasabadır (Darkot, 1967: 4).

Bütün bu tanımlardan hareketle kentlere, nüfusun ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu, tarım dışı ekonomik faaliyetlerin yani sanayi ve hizmet iş alanlarının (eğitim, sağlık, ulaşım, ticaret, turizm ve benzeri) geliştiği, az çok bir plan dâhilinde inşa edilen ve her şeyden önemlisi de iş bölümünün arttığı ve örgütlü bir yaşamın hâkim olduğu yerleşmelerdir diyebiliriz (Bekdemir, 2025: 136).

Bir yerleşmenin kent olup olmadığının belirlenmesinde birtakım kriterler kullanılmaktadır. Bunların başında *nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, mekânsal büyüklük, ekonomik ve sosyal organizasyon, ekonomik fonksiyonlar, işgücü talebi-arzı ve idari merkez oluşu* gibi kriterler gelmektedir (Frey vd., 2001: 25). Bu kriterlerden biri veya birkaçı kullanılarak ülke, kıta veya dünya ölçeğinde kent sayısı, kırsal ve kentsel nüfus miktarı ve oranı belirlenmektedir.

Türkiye’de ise kentlerin diğer yerleşmelerden ayrılmasında nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, kente özgü yaşam tarzı, mesken yoğunluğu, yerleşmenin merkezi mevki olması gibi kriterlere (Akova, 2018: 100-105) ek olarak yerel yönetim, planlama ve ekonomik fonksiyonlar gibi kriterler de kullanılmaktadır (Doğanay & Orhan, 2016: 542-554; Doğanay vd., 2016: 156-161; Özdemir, 2016: 84-85). Bu kriterlerin başında da en çok tutulan ve en somut verilerin gözlenebildiği nüfus kriteri gelmektedir. 442 sayılı Köy Kanunu’nda ise 20.000 ve üzerindeki yerleşmeler kent olarak kabul edilmektedir (442 Sayılı Köy Kanunu, 1924). Bu konuda bazı araştırmacılar kır-kent ayrımında 20.000 nüfus kriterini (Özgür, 1996: 31-32; Özçaglar, 1997: 9) kabul ederken, araştırmacıların çoğunun kentleşmenin eşik değeri olarak 10.000 nüfus kriterini (Darkot, 1972: 59; Selen, 1972: 97-108; Tümertekin, 1973: 1; Emiroğlu, 1975: 127-128; Sergün, 1974-1977: 216; Karabulut, 1981: 124; Gözenç ve Günel, 1987: 30; Avcı, 1993: 250; Doğanay, 1997: 428) kabul ettiği görülmektedir.

Diğer taraftan, kır ve kent nüfusunun fiili istatistiğini daha doğru yansıtmak amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 11 Mayıs 2023 tarihinde ilan edilen haber bülteniyle yeni bir sınıflandırmaya gidildiği duyurulmuş ve bu sınıflandırmada Avrupa İstatistik Ofisi tarafından geliştirilen kentleşme derecesinin esas alındığı ifade edilmiştir. Kentleşme derecesinin, “1 km²’lik nüfus ızgaralarını (gridlerini) temel alarak hesaplanan ve bir alanın kent-kır karakterini yansıtan sınıflama” biçiminde tanımlanması mümkündür (TÜİK, 2023). Burada kullanılan nüfus ızgarası, 1 km²’lik bölgeyi kaplayan kare ızgara hücrelerinden oluşan ve burada yaşayanların sayısına ilişkin bilgilerin toplandığı bir kafestir (Eurostat, 2018). Dolayısıyla her bir nüfus ızgarası o ızgarada bulunan hane halkı nüfusunu içermektedir. Söz konusu yeni sınıflamaya göre nüfusunun en az %50’sinin kent merkezinde yaşadığı yerleşim yerleri yoğun kent (city/yoğun nüfuslu alanlar), nüfusunun %50’sinden fazlasının kırsal alanda yaşadığı yerleşim yerleri kır (ru-